

SZEMLE

THE IDEALS AND PRACTICE OF MEDIEVAL KNIGHTHOOD

Papers from the first and second Strawberry Hill conferences

(The Boydell Press, Woodbridge, 1986. XIII. 177 o.)

Jelen kötet a nemzetközi hadtörténetírásnak a lovagkor és a lovagság iránti lankadatlan érdeklődését bizonyítja. A kimeríthetetlennek tűnő nyugat-európai forrásanyag, beleértve a nemzeti nyelvű szépirodalmat is, egyre újabb és újabb szempontú vizsgálódásokra ösztönzi a kutatókat. Ruth Harvey-t és Matthew Bennett-et illeti a köszönet azért, hogy a Strawberry Hill-ben működő St. Mary's College két éven át (1983-84) ott-hont adott a lovagkorral foglalkozó nemzetközi konferenciának. Szerencsés ötlet, hogy a Bill Harper és Ruth Christopher-Harvey szerkesztette kötetben csak az előadások egy része olvasható, vélhetőleg a legkiválóbbakat kaptuk kézhez.

A konferenciák interdiszciplináris célkitűzéseinek megfelelően a kötetben is sokféle témával találkozunk. A hagyományos tudományterületet, a fegyvertörténetet, egy dolgozat képviseli. *Ian Pierce* a XI-XII. századi védő- és támadó fegyverzet bemutatására vállalkozik. Példás alaposággal veti egybe a fennmaradt ábrázolásokat (bayeuxi kárpit, kódexminiaturák, leletek); érdekes összefüggésekre világít rá az előállítás technikája és a fegyverek társadalmi presztízse, a bárdok használata és a páncélzatok fejlődése között.

D.J.A. Ross értekezésében Theodórosz Palaiologosznak, II. Andronikosz bizánci császár második fiának hadművészeti traktátusát mutatja be. E kevéssé ismert munkának a címe Jean de Vignay fordításában: „Les Enseignemens ou Ordenances pour un Seigneur qui a Guerres et Grans Gouvernements a faire”. Nem is a traktátus fennmaradt szövegének kalandos útja az érdekes, hanem a herceg világos, gyakorlatias szemlélete, találó megjegyzései és értékelései a hadszervezésről, stratégiáról, morálról, zsoldosokról, az alkalmazandó technikáról stb.

Nem maradhat el egy ilyen témájú kötetből a „miles”-kifejezés jelentéskörének a tárgyalása. *Richard Mortimer* a középkori német lovagokról értekezik, széles ívű képet

vázolva fel – már-már a népszerűsítés igényével – a németföldi társadalmi, politikai gazdasági viszonyokról. Megállapítja, hogy a XII. században a miles-Ritter megjelölés a katonai funkcióra utal elsődlegesen, s nem az illető társadalmi állására. Kitér természetesen a milesek és a ministerialis réteg egymáshoz való viszonyára.

A lovagi életforma szokásrendszerére vet fényt *Brian Golding* munkája az anglo-normann lovagi temetkezési szokásokról: a lovagi familiák temetkezéshely-választásáról és ezeknek az egyházaknak adományokkal való ellátásáról. Itt csak arra hívjuk fel a figyelmet, hogy a prominens elhunytért való vetélkedés során itt is feljegyeztek egy, a hazai Szt. László legendakörből ismert toposzt: 1085-ben Eu grófjának, Róbertnek felesége rendhagyó módon nem az eu-i káptalanban – apósa alapításában – akart nyugalomra találni, hanem egy bencés apátságban. Ennek utólagos igazolásához azonban csodára volt szükség: a koporsót vivő fogat magától tér el eredeti útiránytól és fordul az apátság felé /V.ö. *F.B. Coquelin*: *Historie de l'Abbaye de St. Michel-du-Tréport* (Ed. C. Lormier) Rouen, 1879. I. 76-77. o./

Külön tanulmányok foglalkoznak a lovagi ideálok irodalmi tükröződésével. Erre már Mortimer is kitért, utalva rá, hogy német földön talán még a francia példánál is hangsúlyosabbá vált a lovagi címhez tapadó idealizmus. Ebben az egyre áttekinthetlenebbé, zavarosabbá váló társadalmi, politikai környezet hatását is látja.

Peter S. Noble az észak-francia epikát (Raul de Cambrai, *Le Chevalerie Ogier* stb.) vizsgálva úgy találja, hogy a lovagok – minden esetleges vandálságuk és kegyetlenségük ellenére is – idealizált beállítása mögött a városlakók, a polgárok iránti feudális ellenszenv érhető tetten. Ezt egészítik ki *Sally North* vizsgálódásai az ideális lovag képéről a XI-XIII. század közötti francia elbeszélő költeményekben: a szinte mindig francia születésű lovag testesíti meg az élet különböző szféráiban elvárt hőst.

Matthew Bennett és *Linda M. Peterson* a fegyverhordozók (armigeri) helyzetét vizsgálja a lovagi társadalom-

ban, Dél-Franciaországban és az angol-normann területen. Európa különböző területein eltérő lehetőségeik voltak a társadalmi emelkedésre, noha sokszor maguk is lovagi fegyverzetben harcoltak. A fegyverhordozó (escudier) mellett dél-francia területen a *donzel* alkotta a lovag kíséretét, akit arisztokrata családja nevelésre és a lovagi gyakorlat megszerzésére küldött el otthonról.

Gadifer de La Salle lovag kalandos életútját *Maurice Keen* mutatja be. 1350 körül született, nevét a Nagy Sándor regényből választották, rettenthetetlen katona, de az irodalomban is jártas volt. Francia földön csinált karriert, az 1400-as évek elején VI. Károly „cour amoureux”-ének is tagja volt. Többször megfordult porosz földön a német lovagok szövetségeseiként, majd Rhodoszon, végül egy pápai keresztes bullát megszervezve a Kanári-szigeteket kísérte meg „gyarmatosítani”, amibe végül is belebukott.

A XVI. századi német lovagi tornakönyvek alapján *Henry Jackson* elemzi a virágkorán túljutott lovagi társadalmat és jellemző szerveződési formájukat: a tornatár-

saságokat. A társaságok meghatározó módon képviselték az osztályszolidaritást s szankcionálták azokat, akik rangon alul házasodtak, vagy tiltott polgári foglalatosságot űztek. Elemzéséből kiderül, hogy a lovagi szellem mennyire szorosan fonódott össze az egyes hercegségek politikai mechanizmusával, sőt I. Miksa császár udvari propagandájával is.

A kötet elegánsan megírt művelődéstörténeti tanulmánya a sakkot, mint a lovagi kultúra szerves részét mutatja be *Richard Eales* tollából. Az araboktól terjedő játék a XII. század végétől már hozzátartozott a lovagoktól elvárt viselkedés- és magatartáskódexhez. A sakk és a sakktábla a lovagi századok szépirodalmának is kedvelt motívumává vált, a kortársak maguk is a hierarchizált feudális társadalom tükrének tekintették. Közben képet kapunk a középkori sakk-szakirodalomról is.

A kötetet mértéktartóan válogatott illusztrációk teszik még hasznosabb olvasmánnyá.

Veszprémy László

DOBAI ANDRÁS

SOMOGY VÁRMEGYE POLITIKAI IGAZGATÁSA AZ ÖNKÉNYURALOM KORÁBAN

1849. I-1865. IX.

Somogyi Almanach, 50-51. sz.

(Kaposvár, 1989. 97 o.)

A neoabszolutizmus időszaka (1849-1867) történetírásunkban elég alkalmat teremtett az adott korszakot ismerő és feldolgozni igyekvő történészek nézeteinek összemérésére, vitázó hajlamaik kiélésére. Mégis, ezek a munkák, tanulmányok, előadások mintha mérsékeltebben foglalkoznának a birodalmi és az országos politika hátsó - de nem kevésbé megvilágításra szoruló - udvarának, a megyei, helyi önkormányzatok régiójának a nagypolitika kihívásaira adott válaszaival, megoldási kísérleteivel. A szerző, ezt felismerve s jó ütemérzékkel csatlakozva az ismét erősödő, egyre fontosabbá váló regionális történetírás áramlataihoz - amelyeknek egyik fő vonala az igen jelenetős Kanyar-féle kaposvári műhely -, Somogy vármegye említett időszakbeli vizsgálatára vállalkozott.

A feltehetően terjedelmi, időbeli s nem kevésbé pénzügyi meghatározottság Dobait is önkorlátozásra kényszerítette. Így csupán a közigazgatás egy szektorának, a politikai igazgatás somogyi szervezetének bemutatására szorítkozott. Az így született feszes, utalásokban bővelkedő s emiatt a laikus számára nehezebben olvasható tanulmány mégis sikeresen ötvözi a pontosságra, tényyszerűsége törekvő analízis stílust a marxista historiográfia által háttérbe szorított emberi tényezők meghatározó szerepének demonstrálásával. Az író nem hanyagolja el állításainak adatolását sem, szívesen nyúl az archontológia eszköztárához, a demográfiai-statisztikai módszerekhez, illetve szemléltető mellékletek közléséhez.